

ՀԱՅԿԱՆՈՒՑ ՄԵՄՐՈՊՅԱՆ

«ԳՐԱՆ ԵՆՉՎԱՐՄԱՆՈՒՔՅԱՆ ԻՆՍՏԻԿՄԱՆ ԳԻՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻ ՉԻՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻ»

«ՅՈՅՄԻ ԱՆՏԵՍ ԹԵԻԵՐՈՎ»

«Գրքն լոյս կը ծագի, մենք աչք պետք է ըլլանք առնելու համար այդ լոյսը, մեր տուններուն մէջ գայն վերածելու համար ընտանեկան ճրագի»:

Գարեգին Ա
Կաթողիկոս Ամենայն Չայոց

Այդպես մեր «ընտանեկան ճրագին» լույսի մի շող ավելացրեց վերջերս Ստամբուլի «Արաս» հրատարակչության կողմից լույս ընծայված «Յոյսի անտես քննարկ» հոգևոր քանաստեղծությունների ժողովածուն, որի հեղինակը հանրածանոթ հոգևորական, արդեն նաև որպես բանաստեղծ հայտնի դարձած, Պերաշնորի Տ. Ներսես արքեպս. Պոզապլյանն է:

Պոլսի «Սարմարա» օրաթերթի սույն թվականի մարտի 25-ի համարում զետեղված է «Պատրիարքարանի մէջ գրական վայելք եղաւ Ներսէս Արք. Պոզապլեանի նոր գիրքին շնորհանդեսը» խորագրով ընդարձակ նյութը, որում պատմվում է պոլսահայության՝ Սայր Աթոռի դիվանապետին մատուցած հարգանքի տուրքի մասին: Ընդհանրապես կայացած հեղինակի ներկայությամբ, որին մասնակցում էին պոլսահայ անվանի մտավորականներ, ինչպես նաև բարձրաստիճան հոգևորականներ, մասնավորաբար՝ Գերշն. Տ. Շահան արքեպս. Սվաճյանը, Գերշն. Տ. Արսեն արքեպս. Բերբերյանը, Գոգեշն. Տ. Սրամ ծ. վրդ. Աթելյանը և այլք:

Ընդհանրապես ընդարձակ մի ելույթով հանդես եկավ Ռ. Գատտեճյանը, որը բարձր գնահատականի արժանացրեց տեր և տիկին Արետ և Սոնիջ Երկանյանների մեկենասությամբ և Պատրիարք Գոր նախածնունդով տպագրված ժողովածուն:

Գանդիսության ավարտին Պերաշնորի Չայոց ներկաներին հղեց երախտիցի իր ջերմ խոսքը, քանի որ Պատրիարք Արքագանի շնորհիվ տեսավ «հավատքի վրա հիմնված իր երազների իրականացումը»:

Գոգևոր բանաստեղծության ժանրը ինքնին յուրօրինակ է: Դարերի վաղեմություն ունենալով հանդերձ՝ այն առժամանակ անջրպետված էր

Եկեղեցուց խորթացած մեր հայրենակիցներից: Այժմ հարկ է, որ մեր ժողովուրդը, կրկին վերագտնելով դեպի Մայր Եկեղեցի տանող ճանապարհը, նոր ոգով ու նոր մոտեցումով ընկալի բանաստեղծական այս ընտրանին: Գրքի առաջաբանում (հեղ.՝ Աստղիկ Ատամբուլյան) քննված են ժողովածուում զետեղված ստեղծագործությունների գեղարվեստական արժանիքները, վերլուծված հոգևորական բանաստեղծի քնարերգության ակունքներն ու դրանց առանձնահատկությունները:

Ժողովածուն ամփոփում է հեղինակի վերջին տասը տարիների քերթվածներից: Դրանց հենքը քրիստոնեությունն է, իսկ ներշնչանքի աղբյուրը՝ անպարզորելի հավատը և սերը դեպի ամենակալ Տերը, որոնց միախուսումից էլ ծնվել է վանական-բանաստեղծի անխորտակելի հույսը, որի ամտես թևերով, «շարականների, տաղ ու զանձերի երգով ուզում է երկինք բարձրանալ»: Ժողովածուն ընդգրկում է նաև հայրենասիրական, խոհափիլիսոփայական, ինչպես նաև մարդկային հոգեբանությունն արժարժող երկեր:

Դյուրին չի եղել ներսես Արքազանի կյանքը: Այն մեր ժողովրդի ճակատագրի խտացումն է: Նրա՝ Բեյլամից գաղթած ծնողներն անցել են գաղթի ճանապարհով, սակայն չկորցնելով իրենց հոգու կորովն ու արիությունը՝ որդու մեջ սերմանել են մարդկային վսեմ հատկանիշներ, անմնացորդ նվիրում երկնային Զոր նկատմամբ, անսահման սեր մայր հողի ու ժողովրդի հանդեպ, բնության հրաշակերտումների խորաքնին ընկալում, բարություն, հույս, որոնց զտվածքն էլ հենց հանդիսանում են ներսես Վանականի ստեղծագործությունները:

«Խօսք երախտիքի» բանաստեղծությամբ նա, կարծես, ուզում է վարձահատույց լինել ծնողներին, որոնք դեռևս մանկուց իր մեջ սերմանել են աստվածային երկյուղածություն, սեր ճշմարտության հանդեպ, անիժելու փոխարեն օրհնել են սովորեցրել, քենի և ատելության դիմաց ներողամտություն են արձատարվորել, մարդկային հարաբերություններում կասկածամտության փոխարեն՝ պարզամտություն, զուրբ ու կարեկցանք՝ մախանքի տեղակ:

*Ինձ դարձրիր անօր վերին կոչունքի սպասարկութեան,
Վառեցիր իմ մէջ ջահիլ հաւատի հանդէպ Արարչի և հայրենիքի,
Սիրելու ազգն իմ, հարազատներն իմ, լոյս ու աշխատանք:
Քեզ բիւր օրհնութիւն, գոհ եմ Տիրոջից, որ եղել եմ ես
Քո իսկ զաւակը և քո միջոցով ծնուել եմ տանջուած,
Բայց խաղաղասէր, բայց խաղաղարար իմ ազգի ծոցում:*

Բնական է, որ ընտանեկան այս քերձ հարկի տակ պիտի ծնվեր այն պայծառ հույսը, որը միշտ եղել է բանաստեղծի կյանքի ուղեկիցը: Այդ է պատճառը, որ ժողովածուն ինքնին լույս հավատ է, անմիջականություն ու հոգեպարար թափանցելիություն:

Չեղինակը նաև իր ժողովրդի հոգսերով ու մտահոգություններով ապրող անհատն է: Ազգային ցավից են ծնվել «Բողոք», «Ռեքվիեմ», «Խօսք ընդ Աստուծոյ» և այլ գործեր:

Պոզապայան բանաստեղծի սրաթոխ ճիտքը թափանցել է մարդկային

հոգեբանության գաղտնարանները, բացահայտել բարուն հասնելու, հոգեպես զուլալվելու, այսրաշխարհային մեղքի կապանքներից ազատվելու գաղտնիքները:

Բանաստեղծն իրեն մեղքերից զերծ չի կարծում և իրեն համարում է «երբեք չարդարացող» ու «մեղաւոր մի ուխտաւոր»: «Մի՛ մերձեմար յիս» բանաստեղծության մեջ նա գրում է, որ այս աշխարհի վայելքներից օգտվելն անգամ մեղք է: Այս գիտակցությամբ է նա որոնում դեպի հավիտենական կյանք և երկնքի արքայություն տանող ճանապարհը: «Արդարութեան ճանապարհը բացուծ է մեղքի գիտակցումով», - հաստատում է նա: - Նխութական պահանջներով աստուածութեան չես մօտենայ»: Եւ բանաստեղծը տենչում է ջահ դառնալ գիշերվա մեջ և ոչ թե աշխարհիկ կյանքով ապրելով՝ նմանվել ցերեկը զուր վառվող ամիմաստ կանթերի:

Ազգային կյանքի ելևէջումների, պատմության ուսանելի դասերի արծագանքն են «Աւանդ յաւերժական», «Էլ երբեմն», «Ձաւերժ երախտաւորին», «Տեսլիք յաւերժական» պոեմները, որոնք ազգասիրական զգացումներով են համակում ընթերցողին: Եւ այդ զգացումը բխում է բանաստեղծի հոգուց: Հոգևոր ծառայության բերումով նա ապրել է աշխարհի հրաշալի ծագերում, բայց իր համար աշխարհի գեղեցկագույն ուստանը այս սրբավայրն է: Կարոտի մի անմեկնելի կանչ նրան միշտ ձգել է դեպի տուն: Հայրենասիրական այս զգացումներից էլ հյուսվել են «Տեղերի վանքում», «Սուրբ Էջմիածին», «Գեղարդավանք», «Ոգով Կարդանանց», «Դարավերջեան յայտնութիւն» և այլ բանաստեղծություններ:

Արտաքուստ պարզ, դյուրընկալելի թվացող բանաստեղծություններն ունեն այլաբանական խոր իմաստ և փիլիսոփայական ենթատեքստ: Հեղինակի համամարդկային գաղափարներն արտահայտված են դիպուկ համեմատությունների, փոխաբերությունների, այլաբանությունների, երբեմն էլ՝ անձնավորումների միջոցով:

Հատկանշական է հեղինակի յուրահատուկ լեզվամտածողությունը: Այն արևմտահայերենի և արևելահայերենի նուրբ միահյուսում է, կուռ համածուլվածք, որի ատաղձը գրաբարն է: Հեղինակը չի անտեսում նաև բարբառային հարստությունները և պատեհ առիթով, ելնելով ոճական նկատառումներից, գործածում է բարբառային ձևեր (օրինակ՝ դեղ ու դարման, բալասան, ահել-ջահել, վանքի կշտին և այլն), որոնք ասելիքն ավելի սրտամոտ և հարազատ են դարձնում: Ատեղծագործություններին առանձնահատուկ ոճավորում և երաժշտականություն են հաղորդում գրաբարյան բառաձևերը: Անցյալ դերբայի հետաքրքիր դրսևորումներով է կառուցված «Առ յարուցեալն» բանաստեղծությունը: Օրինակ՝ ծաղիկ բացեալ, խաչ զարդարեալ, զորունս խորտակեալ, կեանք բուսեալ, քոյասքօղեալ աղաւնի, զխաւարն պճնեալ, հոտ բուրեալ և այլն: Գրվածքներին յուրահատուկ ոճավորում են հաղորդում նաև գոյականի գրաբարյան հոլովածների կիրառությունները, ինչպես, օրինակ, ողորմածաց, դժոխաց, յուսոյ, Նախնեաց, թախանձանաց, կռոց, տեսլեան, հոգաց, եղջերուաց, ունկամբ, ուտամբ, ձեռամբ և այլն:

Բառապաշարային ուրույն հետաքրքրություն են ներկայացնում բանաստեղծական արխաիկ բառերը (օր.՝ ոգեդիանանալ, ոսկի ուտամբ, արեան

ճապարք, ինչոյքի որոջներ, դատակնիք և այլն): Բառային նորակերտումները՝ նորակազմութիւնները, ինչպիսիք են դրախտագարդել, երկնաքաղաք, շնորհաձիր, քողասքօղել, քաղցրերգել, քարակերտել և այլն, գալիս են հարստացնելու մեր մեքրոպայան բառագանձը:

Արբազան Գոր բանաստեղծութիւնների ժողովածուն հարուստ է գեղարվեստական պատկերավորման զանազան միջոցներով՝ դիպուկ համեմատութիւններով, անձնավորումներով, գեղեցիկ մակդիրներով և պատկերավոր արտահայտութիւններով: Այսպես՝ լուսէ մսուր, սրովբէ հողեղէն, փթթող ժպիտ, հոգին տիղմին թաթախել, անհաղորդ սրտի խոր գաւիթ, մեռելուփեան սառոյց, աչքի կուրացեալ շամանդաղ, խոհուն խաչքար, քարակերտեալ ներշնչանք, թրթիռ խաչ, յաղթութեան դատակնիք, փառքի ցնցոտի, մոմով ծեփել հոգու ժահրը, աղօթքով սրտի պատերը քերել, զգայարանքի բողբոջ, անիմանալի խորհուրդ լուսաճեմ, դարերը հիւսող շաղկապ ամրակոտ, տիեզերքն ամբողջ համադրող բեւեռ, լուսացայտ ասուպ, օագիս չքնաղ հոգոց ծարաւի, հոգու աղօթք՝ օդում քարացած, ծաղկած պաղատանք, մեղքի ձորձ, ոսկի ուռ, հարսն երկնատուր հայ գրերի, լուսէ անձրեւ, օրինաձիր Աջ, հոգու եւ մարմնի գօտեմարտ և այլն, և այլն: Գեղարվեստական խոսքի պատկերավորման այս և բազում այլ միջոցները հեղինակի բանաստեղծական մտածողության արզասիքն են, որոնք ներքին երաժշտականութիւն են հաղորդում ստեղծագործութիւններին: Արան նպաստում է նաև երբեմն կիրառվող բաղաձայնութիւնը (ալիտերացիա). ինչպես օրինակ, Աչքեր ծալի, ծով ծիծաղ, ըստակնիք յաղթութեան, ցօղք սէրն իր ու շաքեց, լուսնի լոյսի տակ լոյսի ծարաւով, շողն աստուածային շողակաթում է, իլիճեր եւ իլուփ անտեսելով և այլն:

Լեզվաոճական առանձնահատկութիւններն ամբողջացնում և արժևորում են Գերաշնորհ Գոր գեղարվեստական խոսքը և հենք տալիս ժողովածուն բնորոշելու իբրև ժամանակակից հոգևոր բանաստեղծութեան ժանրի լավագույն արտահայտութիւններից մեկը: